

UOT: 73

Emil Ağayev

*Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyası**e-mail: Emilaghayev93@mail.ru*

TAĞI TAĞIYEV YARADICILIĞINDA “KOROĞLU” OBRAZI (İKONOQRAFİK TƏHLİL KONTEKSTİNDƏ)

Zaman-zaman inkişaf edən tarixin səhifələrində elə qəhrəmanlar olur ki, onların xalq üçün gördüyü fədakarlıqlar daima xatırlanır. İncəsənət belə obrazların sənətkarlar tərəfindən tanınması üçün əsas vasitədir. Təkcə Azərbaycan təsviri sənətində deyil, bütün türk xalqlarının mifologiyasında geniş yer ayrılan Koroğlu ikonoqrafik obrazı rəssamların bir-birindən maraqlı əsərlərin yaranmasına gətirib çıxarmışdır. Tahir Salahov, Qəzənfər Xəlqov, Altay Hacıyev ikonoqrafik mövzuya müraciət edərək, obrazın daxili dünyasını ifadə edən portretlər təsvir etmişlər. 1940-cı illərdə xalq rəssamı Tağı Tağıyev Azərbaycan təsviri sənətində Koroğlu obrazının ilk müəllifi kimi adını tarixə yazır.

Tağı Tağıyev (1917-1993) Azərbaycan klassik rəngkarlıq məktəbinin əsasını qoyanlardan biri kimi tanınır. Rəssamın əsərlərində avropa və milli ənənələrin sintezi duyulmaqdadır. Xalq rəssamı 1917-ci ildə Bakıda, zərgər nəslindən olan ailədə dünyaya göz açmışdır. Onun babası Məmməd Tağı Məcidov şəhərin tanınmış zərgəri olmuşdur. Tağı Tağıyevin rəssam olmaq arzusu, uşaqlıq dövründə meydana çıxmışdır. Kiçik yaşlı istedadın üzə çıxmasında Azərbaycanın görkəmli rəssamı və ictimai xadimi Əzim Əzimzadənin mühüm rolu olmuşdur. Tağı Tağıyev rəssamlıq texnikumunu bitirdikdən sonra, 1940-cı ildə təhsilini davam etdirmək üçün Moskvaya gedir. O, V.İ.Surikov adına Moskva rəssamlıq institutuna, rus rəngkarlığında impressionizmin görkəmli nümayəndələrindən olan Sergey Vasilyev Gerasimovun sinfinə daxil olur. O yaradıcılığında görkəmli şəxsiyyətlərin obrazlarını, mənzərə və natüromtlarda öz fərdi yaradıcılıq manerasını ortaya qoymuşdur.

Sənətsüənəslilik və təsviri sənətin maraqlı təhlil metodlarından biri də ikonoqrafiyadır. 1840-cı illərdə Fransa və Almaniyada formalaşmağa başlamışdır. Həmin dövrdə metod orta əsr əbidələrinin mahiyyətinin təhlil edilməsi simvol, süjet və personajların konkret təsvir sisteminin dini, ictimai, mifoloji kontekstdə öyrənilməsinə nəzərdə tuturdu. İlk dövrlərdə ikonoqrafik metodun formalaşması xristian süjetləri əlaqələndirilirdi. Provaslav və Bizans ikona, freska və mozaikalarda təbii edilən ikonoqrafik tiplər F.Buslayev, N.Kondakovun tərəfindən təsnif edilmişdir. Metodun əsas ideyası-əsrin yaradıldığı mühitlə sıx daxili bağlantısını və müvafiq təsvir qanununu müəyyən etməkdir. İkonografik təhlil müəyyən personajın, hadisənin, süjetin bütün təsvir variantlarını nəzərə alaraq, mövzuya dair “baza” yaradır. Metodun bəniləri Abi Varqus və onun tələbəsi Ervin Panofskidir.

Azərbaycan təsviri sənət tarixinə nəzər yetirsək, 40-cı illərdən ikonoqrafik obrazların ilk portretləri yaradılırdı. Müsəbiqələrin keçirilməsi, əsərlərin təsir gücünü və məsuliyyətini artırır. Koroğlu yarı-mifoloji qəhrəmandır. Türk xalqlarının bir çoxunda mövcud olan bu obraza müxtəlif yanaşmalar mövcuddur. Tağı Tağıyevin “Koroğlu” kompozisiyası 1943-cü ildə kağız üzərində, kömür, karandaş texnikasıyla işlənmişdir. Kömürün dinamik manerasını Dürer, Tisian yaradıcılığında ilk olaraq izləyə bilərik. Obrazın işlənilməsi portret janrının qanunauyğunluqlarına əsaslanaraq, özündə psixoloji ifadə məqamlarını birləşdirir. İkonografik həll məsələləri əsərə monumentalılıq gətirir. Obraz iri formada kompozisiyanın sağ tərəfində yerləşdirilərək, karandaşın sərt cizmələriylə vurğulanmışdır. Yandan təsvir edilən Koroğlu düşməne baxan sərt baxışlarıyla seçilir. Xalq qəhrəmanının obrazı sanki dağ və ya dəniz formasına bənzədilərək, realizm ənənələrinə əsaslanır. Rəssam tərəfindən Koroğlunun təqdimatı onun geyi-

minə də diqqətləri çəkir. Başındakı papağı qoyun yunundan, xüsusilə dağlarda yaşayan əhalinin baş geyimlərində geniş istifadə edilir. Papaq konusvari formada olub, üzəri lentlərlə bərkidilir. Geyimi uzun qolları, qalın olması ilə seçilir. Burada rəssam qəhrəman Koroğlunun qulağındakı sırğanın təsadüf olmamasını, tarixə yaxşı bələd olduğunu bir daha əsəri ilə sübut edir. Koroğlunun əlindəki qalxanın üzərində kalliqrafiya sənətinin işlənilməsi, ağ kölgələrlə həndəsi formalara istiqamətləndirilir. Arxa fonda isə Çəlibelin təsviri kompozisiyanın birkinliyinə gətirib çıxarır. Qızıl rəngin simvolik həlli əsərə döyüş, alov, müharibə ruhunu tamaşaçının gözü qarşısında canlandırır. Rəssam əsərdə atribusiyə həll metodundan istifadə edərək öz imzasını da vurğulamışdır.

İll. 1. Tağı Tağıyev "Koroğlu" (1943) (kağız, kömür, karandaş, 123x96 sm)

Tağı Tağıyevin "Koroğlu" ikonoqrafik obrazı təsviri sənətimizdə əsas tipik portret kimi götürülərək, növbəti mərhələlərdə rəsamlarımız tərəfindən daha da yeni və maraqlı yanaşmalarla inkişaf etdirilmişdir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısı:

1. Ağayev E. Tağı Tağıyev yaradıcılığına Avropa ənənələrinin təsiri // Mədəniyyət.Az jurnalı 2018 noyabr-dekabr, – s94-95.
2. Məlikova Ş. Tağı Tağıyev // Xalq bank. – 2019. – 349 s

Agayev Emil

THE IMAGE OF KOROGLU IN THE WORKS OF TAGI TAGIYEV (IN THE CONTEXT OF ICONOGRAPHIC ANALYSIS)

This article analyzes the image of Koroghlu, who is famous in the mythology of the Azerbaijani and turkic peoples and was first adressed by Tağı Tağıyev in our fine arts. The method of iconographic analysis was used in the study of the work.